

Υπόθεση της ματαίωσης επιθετικότητας

Ο Dollard συνέδεσε την ψυχαναλυτική θεωρία με τη θεωρία μάθησης.

Για τον Dollard η επιθετικότητα είναι πάντα το αποτέλεσμα της ματαίωσης.
Η ματαίωση δημιουργεί μια υποκίνηση για επιθετικότητα.

Ως ματαίωση όρισε οτιδήποτε μας αποτρέπει από την επίτευξη ενός στόχου.

Η ψυχική ενέργεια δεν εξανεμίζεται εάν δεν πετύχει τον αρχικό της στόχο.

Αν υπάρχει η υποκίνηση για επιθετική συμπεριφορά απέναντι στο στόχο που προκαλεί ματαίωση αλλά δεν μπορεί να εκδηλωθεί απέναντι του, είτε γιατί ο στόχος είναι πολύ ισχυρός, είτε γιατί υπάρχουν σοβαρές κυρώσεις, τότε κατευθύνεται ενάντια σε μία άλλη ομάδα στόχο.

Σχετική αποστέρηση είναι το υποκειμενικό αίσθημα που μπορεί να έχει κάποιος ότι έχει λιγότερα από όσα δικαιούται, και μπορεί να οδηγήσει σε επιθετική συμπεριφορά απέναντι σε άλλες ομάδες. Η θεωρία αυτή είναι εξέλιξη της υπόθεσης Ματαίωσης-Επιθετικότητας.

Αυτή μπορεί να προκύψει από τη σύγκριση ανάμεσα στις εμπειρίες μας και τις προσδοκίες μας.

Υπάρχουν δύο μορφές σχετικής αποστέρησης σύμφωνα με τον Runciman (1966).

1. Εγωιστική σχετική αποστέρηση που προέρχεται από το αίσθημα αποστέρησης σε σχέση με άλλα όμοια άτομα.
2. Αδελφική σχετική αποστέρηση που προέρχεται από συγκρίσεις με ανόμοιους άλλους ή μέλη άλλων ομάδων.

Το δεύτερο είδος σχετικής αποστέρησης είναι αυτό που συνδέεται με την κοινωνική αναταραχή.

Η εγωιστική αποστέρηση συνδέεται περισσότερο με την εμφάνιση ατομικού άγχους.

Υπάρχουν τέσσερις προϋποθέσεις για να οδηγήσει η σχετική αποστέρηση σε σεξουαλική συμπεριφορά ή διαμαρτυρία.

1. Για να έχει αρκετή υποκειμενική η αδελφική αποστέρηση θα πρέπει τα άτομα να αισθάνονται αρκετά δεμένα με την εσω-ομάδα τους.

2. Θα πρέπει ο τρόπος δράσεις που θα ακολουθήσουν οι ομάδες να θεωρείται εφικτός και πρακτικός.

3. Η σχετική αποστέρηση βασίζεται στην αίσθηση αδικίας ως προς την κατανομή πόρων. Υπάρχει όμως και αδικία που βασίζεται στις διαδικασίες εντός μιας κοινωνίας.

4. Από τη στιγμή που η σχετική αποστέρηση βασίζεται στην άνιση σύγκριση με τα μέλη άλλων ομάδων είναι σημαντικό να μπορούμε να προβλέψουμε με ποιόν συγκρινόμαστε.

Η έκφραση της επιθετικότητας έχει καθαρτικές ιδιότητες- μειώνει την πιθανότητα εκτόνωσης χωρίς νέα υποκίνηση για επιθετική συμπεριφορά.

Οι διαμορφωτές της θεωρίας αυτής πίστευαν ότι η υποκίνηση σε επιθετικότητα δεν οδηγεί πάντα σε ανοιχτή επιθετικότητα. Ορισμένες φορές η επιθετικότητα εκφράζεται σε φαντασιώσεις και ονειροπολήσεις.

Για τον Miller το αν η υποκίνηση για επιθετικότητα οδηγήσει σε επιθετικότητα εξαρτάται από μια σειρά κοινωνικών παραγόντων, όπως εσωτερικές αναστολές και εξωτερικές συνθήκες.

Οι έρευνες των Bandura και άλλων ερευνητών έδειξαν ότι η επιθετικότητα δεν είναι πάντα αποτέλεσμα ματαίωσης, αλλά μπορεί να είναι και μια μαθημένη κοινωνική συμπεριφορά.

Για τον Berkowitz για να εκφραστεί η επιθετικότητα θα πρέπει να υπάρχουν και οι κατάλληλες εξωτερικές συνθήκες.

Η συναισθηματική διέγερση είναι δυνατόν να προκαλέσει επιθετική συμπεριφορά αν συνδυαστεί με τις κατάλληλες εξωτερικές συνθήκες.

Η παραπάνω θεώρηση σημαίνει ότι η θεωρία του αποδιοπομπαίου τράγου πρέπει να εγκαταλειφθεί.

Δύο στοιχεία της θεωρίας που χρειάζονται διερεύνηση είναι γιατί η συγκεκριμένη ομάδα χρησιμοποιείται για αποδιοπομπαίος τράγος και όχι κάποια άλλη και κάτω από ποιες συνθήκες θα συμβεί κάτι τέτοιο.

Ορισμένες φορές η επιθετικότητα μπορεί να γενικευθεί σε στόχους που μοιάζουν με αυτόν που προκάλεσε την επιθετικότητα.

Η Θεωρία της Αυταρχικής Προσωπικότητας.

Η έρευνα αυτή χρηματοδοτήθηκε από την κοινότητα των Αμερικανών Εβραίων και διενεργήθηκε από μια ομάδα ερευνητών που ήταν πρόσφυγες από τη Γερμανία και συγκεκριμένα ήταν μέλη της σχολής της Φραγκφούρτης.

Στόχος τους ήταν να ανακαλύψουν για ποιο λόγο αμφιλεγόμενες πολιτικές ιδεολογίες ασκούν τόσο διαφορετική έλξη σε διαφορετικά άτομα.

Σύμφωνα με τον Adorno και τους συνεργάτες του υπάρχει ένας συγκεκριμένος τύπος προσωπικότητας ο οποίος είναι πιο πιθανό να αναπτύξει αντισημιτικές και εθνοκεντρικές τάσεις.

Τα άτομα αυτά είναι συμβατικά, κομφορμιστές, άκαμπτοι, εγκλωβισμένοι σε ένα στερεοτυπικό τρόπο σκέψης, σέβεται την ισχύ, την οργάνωση και την υπακοή, υποχωρεί απέναντι στην εξουσία και δεν ανέχεται την αμφιβολία.

Με ψυχοδυναμικούς όρους χαρακτηρίζεται από σαδιστικές και μαζοχιστικές τάσεις.

Αιτία της προσωπικότητας αυτής είναι η αυστηρή διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Οι ισχυροί, αυστηροί γονείς, που δεν τηρούν με συνέπεια την πειθαρχία και συχνά καταφεύγουν σε σωματικές τιμωρίες είναι πιο πιθανό να δημιουργήσουν παιδιά που υποτάσσονται στην εξουσία και φοβούνται να υψώσουν το ανάστημά τους.

Καθώς τα παιδιά αυτά εσωτερικεύουν τα κριτήρια των γονέων και έτσι αναπτύσσεται ένα ισχυρό και τιμωριτικό υπερεγώ και ένα αίσθημα ότι οι κανόνες θα πρέπει να τηρούνται αυστηρά.

Αυτό το μοτίβο συνεχίζεται για το υπόλοιπο της ζωής του παιδιού και όταν ενηλικιωθούν ψάχνουν την υποταγή σε άλλες πατρικές φιγούρες- ηγέτες που είναι εξίσου αυστηροί και τιμωριτικοί.

Η εχθρότητα που δεν μπορούσε να εκφραστεί απέναντι στους γονείς προβάλλεται πάνω σε άλλους στόχους, ειδικά σε όσους είναι μέλη πιο αδύναμων ομάδων.

Η θεωρία δεν ισχυρίζεται ότι η αυταρχική προσωπικότητα γεννά φασιστικές ιδεολογίες, αλλά ότι οι ιδεολογίες που αντανakλούν κυρίαρχες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες ταιριάζουν ιδιαίτερα σε ορισμένους ανθρώπους.

Σημαντική συμβολή της θεωρίας είναι η σύνδεση ιδεολογιών με ψυχολογικούς παράγοντες.

Στην αρχική έρευνα υποστηρίζεται ότι υπάρχει σημαντική σύνδεση ανάμεσα σε κοινωνικούς παράγοντες, όπως χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό status καθώς και στο επίπεδο της μόρφωσης.

Δύο σημαντικά μεθοδολογικά προβλήματα της έρευνας: 1. Οι ερωτήσεις στα ερωτηματολόγια είχαν μονή φορά οδηγώντας τα άτομα σε μια τάση να συμφωνούν με τις ερωτήσεις και συνεπώς μεγεθυνόταν πλασματικά η συμφωνία μεταξύ των κλιμάκων.

Το δεύτερο πρόβλημα είναι ότι όσα άτομα έπαιρναν συνεντεύξεις ήξεραν εξ αρχής τη βαθμολογία των ατόμων στις κλίμακες αυταρχισμού και έτσι υπήρχε ο κίνδυνος μονομέρειας της επαλήθευσης.

Η θεωρία αυτή όμως έχει περιορισμένη ερμηνευτική ισχύ.

Η θεωρία μπορεί να εξηγήσει γιατί σε ορισμένες κοινωνίες κάποια άτομα είναι αυταρχικά αλλά δεν μπορεί να εξηγήσει την προκατάληψη που επιδεικνύει η πλειονότητα των ατόμων σε μια κοινωνία.

Μια τέτοια θεωρία δε λαμβάνει υπόψη της τα υλικά συμφέροντα που οδηγούν στο ρατσισμό μέσα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο.

Σε μια έρευνα στη Νότια Αφρική βρέθηκε ότι αν και οι Νοτιοαφρικανοί ήταν πιο προκατειλημμένοι από τους Αμερικανούς δεν ήταν πιο αυταρχικοί σαν προσωπικότητες.

Δογματισμός και Νοητική Δυσκαμψία.

Είναι το άκαμπτο και αδιάλλακτο γνωστικό ύφος που προδιαθέτει τα άτομα να είναι προκατειλημμένα.

Ο Rokeach (1960) προσπάθησε να «αποκαλύψει» το αυταρχικό στυλ σκέψης που είναι το σήμα κατατεθέν της προκατάληψης. Έδινε έμφαση στη δομή της σκέψης και όχι στο ιδεολογικό της περιεχόμενο.

Υποστήριζε ότι ο δογματισμός βρίσκεται τόσο στα δεξιά του πολιτικού φάσματος όσο και στα αριστερά.

Στόχος είναι να βρεθούν οι διάφορες μεταβλητές της προσωπικότητας που συνδέονται με το δογματισμό.

Το «κλειστό» μυαλό δε δέχεται εύκολα νέες ιδέες και κρίνει όλες τις νέες πληροφορίες βάση προϋπάρχουσων ιδεών που έχει το άτομο.

Το «ανοιχτό» μυαλό αντίθετα είναι δεκτικό σε νέες ιδέες τις οποίες κρίνει ανεξάρτητα.

Το δογματικό άτομο εξαρτάται σε παράλογο βαθμό από την εξουσία και προσπαθεί να απαλλαγεί από το προσωπικό του άγχος έχοντας ένα σταθερό και άκαμπτο σύστημα σκέψης.

Η θεωρία της ρεαλιστικής σύγκρουσης.

Εθνοκεντρισμός είναι η υποκειμενική αίσθηση του ατόμου ότι η ομάδα στην οποία ανήκει είναι το κέντρο των πάντων.

Σύμφωνα με τον Sherif (1966) ο εθνοκεντρισμός και η σύγκρουση μεταξύ των ομάδων παρουσιάζεται όταν οι ομάδες ανταγωνίζονται για περιορισμένους πόρους.

Η θεωρία της ρεαλιστικής σύγκρουσης υποστηρίζει ότι η σύγκρουση μεταξύ των ομάδων επέρχεται γιατί ανταγωνίζονται για αλληλοαποκλειόμενους στόχους.

Όταν τα άτομα έχουν κοινούς στόχους, τότε συνεργάζονται και δημιουργούν μια ομάδα.

Οι επίτευξη των στόχων των ατόμων έχει μελετηθεί με την χρήση διάφορων παιγνίων και κοινωνικών διλημμάτων.

Το φαινόμενο του παρασιτισμού αναφέρεται στην κάρπωση από ένα άτομο κάποιων κοινωνικών πόρων χωρίς να αναλάβει παράλληλα και τις υποχρεώσεις που του αναλογούν.

Η θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας.

Το παράδειγμα των ελάχιστων ομάδων διερευνά την επίδραση που έχει στη συμπεριφορά η κατηγοριοποίηση σε ομάδες χωρίς νόημα.

Η θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας. Τα άτομα συμμετέχουν σε ομάδες που συνεισφέρουν θετικά σε όψεις της ταυτότητας τους. Έτσι συγκρινόμενες με άλλες ομάδες θα προσπαθούν να διατηρήσουν μια θετική διαφοροποίηση. Η κοινωνική κατηγοριοποίηση από μόνη της δημιουργεί εύνοια προς την εσω-ομάδα και προκαταλήψεις εναντίον άλλων ομάδων.

Κοινωνική Ταυτότητα είναι οι όψεις της αυτό-εικόνας του ατόμου που αντλεί από τη συμμετοχή του στις ομάδες.

Τα στερεότυπα είναι αξιολογικές εικόνες που έχουμε για τα μέλη άλλων ομάδων και είναι ευρέως αποδεκτά εντός της ομάδας.

Τα άτομα τείνουν να παραμείνουν μέλη των ομάδων που συνεισφέρουν θετικά στην εικόνα του εαυτού τους. Αν αυτό δεν είναι δυνατό τότε θα εγκαταλείψουν την ομάδα εκτός αν αυτό δεν είναι εφικτό.

Όταν τα άτομα εγκαταλείπουν την ομάδα τους προκειμένου να βελτιώσουν τη θέση τους στην κοινωνία έχουμε το φαινόμενο της κοινωνικής κινητικότητας.

Αν τα άτομα δεν μπορούν να αφήσουν την ομάδα τους τότε θα προσπαθήσουν να αλλάξουν τις κοινωνικές σχέσεις των ομάδων.

Αν το status σου θεωρείται θεμιτό και σταθερό δεν είναι εύκολο το άτομο να συλλάβει γνωστικές εναλλακτικές της κατάστασης και έτσι οι ομάδα μπορεί να καταφύγει σε στρατηγικές κοινωνικής δημιουργικότητας προκειμένου να αλλάξει τη θέση της στην κοινωνία.

1. Μπορεί οι ομάδες να διαλέξουν μια νέα διάσταση για να συγκριθούν με μια άλλη ομάδα.
2. Μπορεί να προσπαθήσουν να επανερμηνεύσουν τις αρνητικές τους διαστάσεις ώστε να αποκτήσουν θετική σημασία.
3. Μπορεί να επιλέξουν άλλες ομάδες για να συγκριθούν που είναι χαμηλότερου status.

Αν η ομάδα θεωρήσει ότι το status quo είναι αθέμιτο και ασταθές τότε θα εμπλακούν σε αγώνα αλλαγής του.

Η θεωρία της Αυτό-Κατηγοριοποίησης. Όταν τα άτομα αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μέλη κάποιας ομάδας η συμπεριφορά τους καθορίζεται από τα στερεοτυπικά χαρακτηριστικά των ομάδων στις οποίες ανήκουν ενώ αποδίδουν στερεοτυπικά χαρακτηριστικά και στα μέλη των άλλων ομάδων.

Όταν τα άτομα κατηγοριοποιούν τον εαυτό τους ως ομάδα τότε οδηγούνται στην αποπροσωποποίηση. Αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους όχι ως άτομα αλλά ως όμοια μέλη μιας ομάδας.

Η κάθε κοινωνική κατηγορία έχει ένα πρότυπο με το οποίο συγκρίνουμε τα με ατομικά μέλη για να αποφασίσουμε αν ταιριάζουν στην κατηγορία ή όχι.

Τα πρότυπα αλλά και τα στερεότυπα των ομάδων μεταβάλλονται ανάλογα με το ποιες ομάδες αποτελούν το κοινωνικό πλαίσιο.

Υπάρχει η τάση να αντιλαμβανόμαστε τα άτομα των εξω-ομάδων ως όμοια και τα άτομα των έσω-ομάδων ως διαφορετικά.

Η Ψευδαίσθηση της Συνάφειας αναφέρεται στην τάση να υπερβάλουμε το βαθμό στον οποίο δύο ερεθίσματα συσχετίζονται μεταξύ τους ως αποτέλεσμα μιας προσδοκίας και της ταυτόχρονης διακριτότητας των ερεθισμάτων.

Συλλογική συμπεριφορά.

Πρώιμες θεωρίες: Η θεωρία του όχλου (Le Bon, 1896)

Τα μέλη του όχλου είναι ανώνυμα και έτσι χάνουν την προσωπική τους ευθύνη για τις πράξεις τους.

Οι ιδέες και τα συναισθήματα εξαπλώνονται ραγδαία και απρόβλεπτα μέσα από μια μεταδοτική «μόλυνση».

Ασυνείδητα και παραβατικά κίνητρα απελευθερώνονται μέσα από την υποβολή.

Σύμφωνα με τη θεωρία της αποεξατομίκευσης οι άνθρωποι χάνουν την αίσθηση της κοινωνικοποιημένης ατομικής ταυτότητας και επιδίδονται σε μη κοινωνικοποιημένες συχνά αντικοινωνικές συμπεριφορές.

Η επιθετικότητα και η αντικοινωνική συμπεριφορά είναι αυτόματες και αναπόφευκτες συνέπειες της ανωνυμίας.

Οι κανονιστικές προσδοκίες που περιβάλλουν καταστάσεις απεξατομίκευσης μπορούν να επηρεάσουν τη συμπεριφορά.

Η θεωρία των αναδυόμενων νορμών υποστηρίζει ότι η συλλογική συμπεριφορά ρυθμίζεται από νόρμες βασισμένες στη διακριτή συμπεριφορά που αναδύεται μέσα από ένα αρχικά χωρίς νόρμες πλήθος.

Το πλήθος βασίζεται στη διακριτή συμπεριφορά συγκεκριμένων μελών του για να συνάγει τις νόρμες.

Μείωση των προκαταλήψεων και βελτίωση των διομαδικών σχέσεων.

Αναθεώρηση στερεοτυπικών πεποιθήσεων.

Το λογιστικό μοντέλο. Τα στερεότυπα αλλάζουν σταδιακά με μικρές αλλαγές στερεοτύπων.

Μεταστροφή. Ριζική αλλαγή των στερεοτύπων.

Το μοντέλο των υποτύπων. Τα στερεότυπα αλλάζουν ή μεταβάλλονται όταν πληροφορίες που τα διαψεύδουν δημιουργούν υποκατηγορίες των στερεοτύπων.

Η Υπόθεση Επαφής. Η επαφή μεταξύ των ομάδων όταν γίνεται κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις μπορεί να μειώσει την προκατάληψη.

Προϋποθέσεις για την υπόθεση επαφής.

1. Κοινωνική και θεσμική υποστήριξη.
2. Δυνατότητα γνωριμίας.
3. Ισότιμη θέση.
4. Συνεργασία.

Θεωρίες των κοινωνικών ταυτοτήτων και η μείωση της προκατάληψης.

Το μοντέλο της αποκατηγοριοποίησης. Στόχος είναι να γίνουν δυσδιάκριτα τα όρια των ομάδων ως της τελική διαγραφή τους.

Το μοντέλο της επανακατηγοριοποίησης. Τα μέλη των ομάδων επανακατηγοριοποιούνται σε μια νέα υπερκείμενη ταυτότητα που περιλαμβάνει τα μέλη των προηγούμενων ταυτοτήτων.

Τα μοντέλο της ελάχιστης εμφανούς κατηγοριοποίησης. Επαφή με άτομο της εξω-ομάδας όπου όμως η κοινωνική του ταυτότητα παραμένει εμφανής.

Το μοντέλο της διπλής κατηγοριοποίησης. Επανακατηγοριοποίηση σε μια υπερκείμενη ταυτότητα με διατήρηση όμως των υποκείμενων ταυτοτήτων.